

Місто Вовчанськ – «найдавніше» поселення Слобожанщини?

Дмитро Шаповал

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

E-mail: shapoval.dmitrij@yandex.ru

Територія міста Вовчанська за різних часів приваблювала людей вигідним географічним розташуванням. Це підтверджується як виявленою тут значною кількістю археологічних знахідок, що свідчать про людську життєдіяльність на цій місцевості у давнину, так і повторним заселенням даних територій та заснуванням тут міста у період освоєння «Дикого поля». Для подальшого розвитку Вовчанська не менш важливим був і той факт, що місто є прикордонним і в різні часи мало від цього свої «дивіденди».

Археологічні дослідження дозволили зробити висновок, що, починаючи з часів пізнього палеоліту, населення вовчанських земель постійно змінювалося, на місце одних етнічних об'єднань приходили інші. Цей процес у найдавніші часи був досить динамічним і завершився присутністю тут представників салтівської спільноти в період раннього середньовіччя.

Рання доба історії Вовчанська, на наш погляд, є достатньо цікавою, особливо з огляду на останні археологічні дослідження, які ще не знайшли свого наукового узагальнення в новітніх працях істориків і краєзнавців. Тому нами було зроблено спробу систематизації значного археологічного та історичного матеріалу з давньої історії міста Вовчанська.

Джерельна база накопичувалася завдяки багаторічній дослідницькій діяльності низки професійних вчених-істориків, краєзнавців, археологів, вчителів, учнів вовчанських шкіл, гуртківців та ін. Серед них необхідно особливо

відзначити провідних харківських дослідників-археологів О. С. Федоровського, Б. А. Шрамка, В. І. Кадєєва, В. К. Міхєєва, місцевих краєзнавців-археологів В. О. Бабенка, М. Т. Євстропова. Важливим, на нашу думку, є те, що всі припущення, доповнення та уточнення, які зроблені в даному дослідженні, базуються на архівних документах та першоджерелах: археологічних звітах дослідників, рукописах, матеріалах музейних колекцій тощо.

У своїй роботі автор ставить за мету проаналізувати комплекс матеріалів, що стосуються давнього періоду історії Вовчанська, узагальнити відомості, які зустрічаються у джерелах, історичній та краєзнавчій літературі. Завдяки цьому нами зроблено припущення щодо більш ранніх початків перебування на території міста первісного населення, які, зазвичай, виводиться від неолітичної доби. Вивчення археологічних звітів та пам'яток колекції Вовчанського краєзнавчого музею показало, що існують і знахідки пізнього палеоліту; уточнено кількість поселень (із трьох до чотирьох), виявлених поблизу та на території Вовчанська за новокам'яного віку, встановлено, що населення проживало на землях Вовчанська і за доби енеоліту. (Ці уточнення зроблено на підставі опрацювання спеціальної археологічної літератури та звітів М. Т. Євстропова щодо археологічних досліджень на Вовчанщині). Потребує подальшої уваги і думка сучасних учених про можливе існування на цих теренах за бронзової доби не лише давно відомих та досліджених курганів ямної спільноти, а й поселення типу «селище». Нові дані з історії міста зберігає і велика кількість курганів, розташованих на його околицях. З огляду на нові студії В. В. Колоди стосовно доби розквіту салтівської культури розширюються відомості щодо характеру Вовчанського городища, уточнюється кількість салтівських селищ.

Таким чином, вивчення давньої історії міста Вовчанська, яка є складовою історії Харківської області та Слобожанщини в цілому, має важливе значення для розширення наших знань про загальні тенденції та історичний розвиток нашого регіону.